

G. V L I E L M I
RONDELET II
DOCTORIS MEDICI

ET MEDICINAE IN SCHOLA
MONSPELIENSI PRO-
FESSORIS RE-

G I I

Libri de Piscibus Marinis, in quibus
veræ Piscium effigies expressæ sunt.

*Quæ in tota Piscium historia contineantur, indicat
Elenchus pagina nona & decima.*

Postremò accesserunt Indices necessarij.

Gulielmus

Courtenay

25682
LUGDUNI,

Apud Matthiam Bonhomme.

M. D. LIIII.

Cum Priuilegio Regis ad duodecim annos.

PETRVS COSTVS

IN EFFIGIEM GVLIEL.

Rondeletij, Medici Præ-
stantissimi,

O si tam verè tenui te ponere calo
 Ante oculos hominum qui potuisset, eras.
 Quam bene venturo liber. hic delinias. auro
 Ingenij vultum, spèns, dech'sq, tui:
 Iam non se docto Magni iactaret Apelle,
 Nec Phidiam offerret alara Minerva sumi.
 Illa habeat oculos alieno munere vultus,
 At tu animi Phidias diceris esse tui.

fistulam habent præsertim maximi, ut balenæ, physeteres, quæ deest testudinibus & phocis, sed iis sunt foramina duo ante oculos narium loco. Vita differunt: nam balenæ aqua & spuma maris vescuntur, orca & phoca piscibus. Balenæ, delphini & omnes fere beluæ ex semine concipiunt, & viuum animal pariunt. Testudines ob integumentum duritiem & compressius latiusque corpus viuum animal in utero gestare non possunt. Ab his utpote quæ notiores sunt, ordiemur.

De Testudinibus.

CAPUT II.

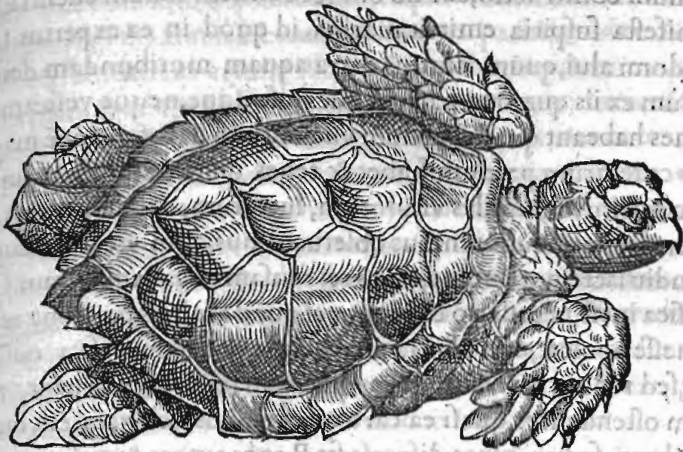
TESTVDINVM Quatuor sunt genera, si Plinio credimus, qui LIB. XXXII. hæc scripsit. *Cap. 4.*
 Geminus similiter victus in aquis terraque & testudinum, effectus quoque pari honore habendi, vel propter excellens in viū pretium, naturaque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marina, lutaria, & quæ in dulci aqua viuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. Ne quis verò emydas easdem cum lutariis esse existimet, Plinium quatuor genera distinguentem audiat, aliquantò post: Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus diuulsarum pinguis cum aizoo herba tusa, admisto vnguento & semine lilij, ante accessiones perunguntur ægri præter caput, &c. Aristoteli duo duntaxat genera esse videntur, testudo terrestris & marina, ac videtur *χελώνης* nomine testudinem terrestrem proprie intellexisse: quum enim de marina loquitur, *θαλαττινὴν χελώνην* semper dicit: quam verò testudinem lutariam siue murem aquatilem vertit *Γαζα μύ* vocat Aristoteles nisi mendosi sint loci. Hæc ex LIB. V. de histor. animal. perspicua sunt, quum de testudinum partu loquitur: *ἡ μὲν χελώνη γεννᾷ ὡς χελιδνὸν καὶ διχρῶσα, ὡς περὶ τοῦ ὄρνιθου*. Testudo oua durioris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est. Deinde *ἡ δὲ μύς ἐξίσταται ἐν τῷ ὕδατι ὑπὸ τῆς ὀρέξεως βοθρῶν πωθῶδη*: mus aquatilis siue testudo lutaria in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua. *Τὴν δὲ καὶ εἰ θαλαττινὰν χελώνην ἐν τῇ γῆ ὁμοίως τοῖς ὄρνιθι τοῖς ἡμέροις*. Testudines etiam marinae egressæ in terram pariunt oua auium corticalium ouis similia. Item libro secundo *χελώνην* non sine epitheto dicit, & inter quadrupedes recenset, ne quis in mari quadrupedes esse neget, quanquam pedes ij ad natandum magis quàm ad ingrediendum sint comparati. *Τῶν δὲ τετραπόδων μόνη χελώνη ἢ θαλαττινὰ*

*In fine eiusdem cap.**Cap. 33.**Cap. 16.*

μέγεθος καὶ λόγον τῶν ἄλλων μυρίων, ὁμοίως δ' ἔχει τὰς νεφρὰς ἢ θαλαττῖα χελώνη τοῖς βοείοις. Quadrupedum vna testudo marina habet magnitudine caeterarum partium rationem; similes bubulis renes omnino ei adherent. Alio loco eiusdem operis de vtraque loquens vtrique epitheton addidit. Τὸν αὐτὸν δ' ὅρον καὶ τὸν περὶ τῶν τετραπόδα, τὸ ὄνομα ποιεῖται ἢ ὑχέλου: τὰ μὲν γὰρ ἐπιβάλλοντα καθάπερ τὰ ζώοντα οἷον χελώνη ἢ ἡ θαλαττῖα καὶ ἡ χερσαία. Quinctiam pedestrium quadrupes quæ oua pariuunt, eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniente, vt testudo tam aquatilis quàm terrestris. Idem libro tertio de partibus animal. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ νεφρῶν, ἔδεν γὰρ νεφρὰς ἔδεν τῶν περιώων, ἢ λεπιδώων ἔχει, ἔδεν τῶν φολιδώων, πάλιν αἱ θαλαττῖαι τὸ αἱ χερσαῖαι χελώναι. Renum etiam similis est ratio: nullum enim pennatum, nullum squamatum, nullum corticatum renes habet excepta testudine terrestri & aquatili. Ex his perspicuū est Aristotelem duarum dūtaxat testudinum mētionem fecisse, μὴν verò quam testudinem lutariā interpretatus est Gaza, nunquā χελώνη appellasse sed seorsum semper expressisse, vt ex iam citatis locis liquet. nunc expendendum non potiùs ἐμῶν apud Aristot. quàm μῶν legere oporteat. Quauis enim testudinem lutariam Gaza murem aliquando verterit, vt inde appareat μῶν legisse, tamen libro tertio de partibus animal. non μὴν sed ὁμοίως legitur. Cū enim de vtriusq; testudinis renibus locutus fuisset Aristoteles, subdidit, ἢ δ' ὁμοίως ἔδεν νεφρὰς ἔδεν καὶ τῶν ἔχει, διὰ μαλακότητε γὰρ χελώνης διδιπύων γίνεσθαι ἢ ἕχρον. genus tamen testudinis, quam lutariam vocant, & vesica renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, vt humor facillè diffleat. Et libro octauo de histor. animal. Τῶν δ' ὁμοίως ἢ ἕχρον πολλὰ τὰ μὲν ἕτος ὡς μετὰ ζῆν διωιάσθαι χερσαία καὶ τὰ ἕχρον φέρεται, οἷον αἱ τε χαλκίμοι θαλαττῖαι χελώναι, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἵπποι ποταμοί, ἢ φάλαγγες, τὸν ἐλαττόνων ζώων, οἷον αἱ τεμνίδες. Multa spirabilis pedestrisque generis humore gaudent, & ita nonnulla vt ne viuere quidem disclusa ab aquæ natura valeant, vt quæ marinæ testudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & vituli marini, atq; etiam ex minori genere testudines lutariæ siue mures aquatiles dicti. Vides apostrophum solūm deesse, quominus ἐμῶν legatur, vt pro αἱ τεμνίδες substituendum sit αἱ ἕχρον. atque ita vbique legendum esse contenderim vbique apud Aristotelem vt apud Plinium. Hoc confirmat ex Hesychio Phauorinus, ἐμῶν ζώων ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινώσκονται δ' ἡ χελώνη ἢ ἕχρον ἕρπον. Quare duobus testudinis generibus ab Aristotele constitutis, tertium addere possumus scilicet ἐμῶν, quas in duo genera partitus est Plinius, vt alia sint lutariæ, alia in aqua dulci viuunt. De marinis tantūm dicemus, quarū tria genera describemus.

De Testu

De Testudine corticata.

CAPUT III.

M Testudinum marinarum genera diuersa sint, nominibus eas distinguere oportet. Primam igitur corticatam vocabimus, siue corticosam, quia cortice, id est, duro & crustoso ac aspero integumento operata sit, ab arboribus ad animantes ducta translatione. Est igitur corticata testudo terrestribus ac lutariis similis capite ac testa sed maior: caput nunquam in testa condit, sed semper exertū habet, ac ceruicem tantum pro arbitrio modò extendit, modò contrahit. Dentibus testudinum genus omne caret, sed rostri margines acuti sunt superiore eius parte inferiorem claudente pyxidum modo. Natura testudini marinæ tanquam amphibio animali partim pinnas, partim pedes tribuit: priores pinne late sunt admodum, alas rectè appellaueris, hæc duris aculeis veluti unguibus munitæ sunt, posteriores pedibus similiore sunt cum unguibus, qui ungues natationi nihil conferunt, sed ingressui in terra, ac verò pedesque natationi in mari. Linguam imperfectam habet, sed asperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienem, intestina testes & mentulam mas, uterum femina. Pulmones in testudine maiores sunt & multò densiores, quàm in terrenis animantibus, ne, ut opinor, aquæ maior copia vna cum alimentis hausta in tenues meatus se penitus insinuat reticito ta non posset per foramina illa, quæ narium loco in superiori rostri parte habet, quibus aquam reicit non aliter quàm delphini per fistulam. Et si linguam minus perfectam habeat testudo, per exiguum tamen & abruptum sonum edit, ut scribit Aristoteles, qui terrestri

Libro 4. de
hyst. cap. 9.

tantum id tribuere videtur, sed etiam marine competit, ut ego experientia comperi. Cum enim in omnibus sit eadem oris, asperę arterię, pulmonum constructio, cur non omnes eundem sonum edent? Quin & manifesta suspiria emittit marina, id quod in ea expertus sum, quam domi alui, quum diutius extra aquam moribundam detinerem. Cum ex iis quę oua pariunt aues piscęque, neque vesicam, neque renes habeant quadrupedum vna testudo habet, ratione magnitudinis cęterarum partium: habet & renes quasi ex multis paruis renibus constitutos, similes vitulorum, lutrarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obseruauimus, dum utero gestantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei causam alias exposuimus. Quibus vesica inest, necessario & renes, vel quod renibus portione respõdeat, inesse oportet, non contra: nam aues quędam vesica quidem carent, sed renum vice carunculas quasdam latiusculas habent, renũ speciem ostendentes, quasi ea caro quę renibus delegata est, locum non habeat, sed in plura dispersa sit. Renes autem & vesica aibus desunt, quia raro potu vtuntur, siccioribusque vescuntur alimentis: quamobrem si quid serosi sit humoris, facile per cutim digeritur, vel in plumas abit. Illud non sine causa miretur aliquis, cur testudo marina renes vesicamque habeat: lutaria verò & vesica & renibus careat ex sententia Aristotelis libro tertio de partibus animal. quem locum superiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipse Aristoteles reddit, infirma mihi esse videtur: fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinem, ut humor facile digeratur. At testudo coriacea, de qua postea dicemus, mollius tegumentum habet, plusque humoris colligit, tamen & renes & vesicam habet. Quare cum maiorem *in Aristotele* quã cuiusdam hominis autoritate fidem adhibeã, affirmo testudinem lutariam & vesicam manifestam ac magnam, & renes cranosos habere prope testes. Idque per mihi mirum videtur Aristotelem, qui splenem admodum exiguum in ea viderit ut recte annotauit libro secundo de histor. animal. vesicam & renes non animaduernerit, nisi forte impedimento fuerint ossa, quibus coxę articulantur, sub quibus, veluti sub pubis ossibus in homine latent eę partes, vel vnã cum peritonæo disrupta euulsaque fuit vesica, quę a peritonæo non nisi ab exercitatissimo disungi possit. Hęc demonstratione nulla mihi sunt confirmanda, cum sensus solus huius rei fidem faciat. Sed cum rem ita habere compereris, tum quærenda causa vsusque harum partium, quę eadem sunt in lutaria ac marina testudine. Sed iam de actionibus differamus. Testudines tam aquatiles quã terrestres, & pedestrium quadrupedes quę oua pariunt, eodem coeunt modo, quo ea quę animal generant, mare scilicet superueniente sine vlllo negotio, ut aliquoties vidimus, etiam si cortice connectę

Cap. 9.

Cap. 15.

tectæ sunt: habent enim in quod meatus contingant, & quæ in coitu adhæreant. Pariunt autem marinæ egressæ in terram, oua auium corticalium ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus. Oorum numerus maximus est: nam ad centena pariunt. Hæc Aristoteles, cuius sententiam retulit Plinius his verbis: In terram egressæ in herbis pariunt oua, auium ouis similia ad centena numero, eaque defossa extra aquas & cooperta terra, ac pauca pectore ac complanata incubant noctibus. Educant fœtus annuo spatio. Cùm de marinis loquatur Plinius, ut ex toto contextu apparet, commiscet ea quæ Aristoteles de marinarum & terrestrium testudinum partu seorsum scribit hoc modo: Testudo (de terrestri intelligendum) oua durioris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est, eaque defossa & cooperta terra, ac pauca & complanata incubat crebrius reperens, fœtumque sequente anno excludit. Et paulò post. Testudines marinæ egressæ in terram pariunt oua auium corticaliū ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus. Ex his igitur distinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorundam sententiâ aliam pariendi rationem adfert. Quidam oculis spectando quoque oua foueri ab iis putant. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat aduersæ, in qua sententiâ fuit Oppianus scribens testudines fœminas timere atque odisse concubitus, quod nulla in coitu voluptate sed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum veluti stimulus est acutus, durus & osseus, eam ob causam inter se dimicant, ac multum incuruis dentibus, id est rostris, sese lacerant, illæ concubitus molestos fugientes, maris inuitas magis ac magis concupiscentes donec vi victas necessario amore sibi copularint.

Libro 5. de
hyst. anim.
cap. 33.
Li. 9. c. 10.

Lib. 5. de
de hyst. c. 33.

Ibidem.

Libro 7. de
ισθμικῶν.

Αἱ δὲ μεγάρομοι (καὶ ἐχθαίρουσι χελιδναί
Ὅν γάμον: ἔγερ τῆσιν ἐφίμερος, οἷα ἢ ἀγχοῖς,
Τερπολὴ λεχέων, πολὺ δὲ πάλειν ἄλγ' ἔχουσι
Σικληρὸν γὰρ μάλα κένσον ἐπ' ἀρ(ε)ῖν εἰς ἀφροδίτῃν
Ὁ σέον εὐκὲ ὑποκίλον ἀτερπῶνι θήγ' εἰ δὴ
Τένεχα μέρησι αἱ τε πολυγάμπλοισιν ὀδοῦσιν
Ἀλλήλας δάπτουσιν, ὅτε σχεδὸν ἀντήσασιν.
Αἱ μὲν ἀλδιδόμοι γήχιν γάμον, οἷδ' ἀέκασον
Εἰνὴ ἡμέρωτες ἐκείσιν, εἰσόκειν ἀλλή
Νικη(σ)ε δ' ἔγ' μιν ἀναγκαστὴ φιλότῃ.

Testudines marinæ conchis vescuntur, & herba in terra, denique pamphaga sunt, quemadmodum & crustacei pisces, si Aristoteli credimus. Testudines marinæ, inquit, conchulas petunt: habent enim omnium robustissimum, quicquid namque in os ceperint, siue lapidē, siue quiduis aliud perfringunt ac deuorant, exeunt etiam in terram, ac pascunt herbam: hic idem modus vescendi crustaceis est: nam ea

Lib. 8. de
hysto. anim.
cap. 2.

quoque omniuora sunt, quippe quæ & lapillos, & limum & algam deuorant. Plinius. In mari viuunt conchyliis. tanta oris duritia vt lapides comminuant. Duas habui domi, quas & aqua & quibuscunque iniectis piscibus, rostro comminutis viuere sum expertus. Carnem potissimum omoplatarum, posteriorumque crurum suauem ac delicatam pinguemque habet testudo, & omnis ferè marini odoris expertem. Sanguis qui etiam è viua effluit, actu frigidus sentitur. Ouorum albumen coctura nunquam bene spissatur, quod nõ tam frigiditati, quàm partium tenuitati adscribo: quæ enim natura crassa sunt vel læta, quantumuis frigido diluta, facillè spissantur, quæ valde tenuium partium, vt aqua nunquam. Testudines omnes magni sunt in medicina vsus. Sed nunc de marinis tantum Harum carnes, vt tradit Plinius, admixtæ ranarum carnibus, contra salamandras præclare auxiliantur, neque est testudine aliud salamandræ aduersus. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigò, omniæque capitis vlcera curantur: inarescere autem eum oportet, lentèque abluui. Instillatur & dolor aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti: miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, vt sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur, dein post aliquot dies vespere. Comitiales instillatur ore, deductis labris his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluuntur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit quasque orthopnoæas vocant, ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas sedat & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi, & ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admixto, vnicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscunt, decoctarumque carniū testudinis succum, addita æquè vernatione anguium: sed diu in vino testudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle. Vel cum fluuialis sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salamandras, vel succum decoctum bibisse satis est. Galenus autor est veteres medicos sæpius in antidotis sanguine testudinis marinæ vsos fuisse, vt Dorotheum in antidoto *ἠπὸς ἐχιδνίδος*, & in aliis multis. Et Dioscorides. Sanguis marinæ testudinis cum vino & leporis coagulo cuminoque contra serpentum morsus, & hausta rubetæ venena conuenienter bibitur. Aduersus venena & ad cõpescendum fluxum sanguinis è naribus vel vesica plurimum valet per se vel addito sanguine draconis vtrisque in aqua vulgaris herbæ quæ bursa pastoris nuncupatur

Libro 2. de
antidotis.
Li. 2. c. 97.

patur dissolutis. Capiuntur testudines marinæ multis quidem modis, ut tradit Plinius, sed maximè euectæ in summa pelagi, aut meridiana. Lib. 9. c. 10.
 no tempore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes, quæ voluptas liberè spirandi, in tantum fallit oblitæ sui, ut solis vapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent, opportuna venantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auidèque saturatas lassari, atque ut remearint matutino, summa in aqua obdormiscere, id prodi stertentium sonitu, tuncque leuiter capi, adnatare enim singulis ter nos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueum iniici supinæ, atque ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt statuto tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Aristoteles. Testudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes siccantur sole, deferri enim in gurgitem facilè nequeunt. Diuersam capiendarum testudinum rationem adfert Oppianus. Aliquando testudines, inquit, importunè piscantibus obuiæ prædæ parandæ nocent damnúmque afferunt. Sed facile est audaci & intrepido viro eas vincere. Si quis se in mari immergès testudinem supinam in dorsum conuerterit, quantumvis connitatur, fatum vitare non potest.

Ναὶ μὴν καὶ χέλυες μέλα πολλάκις ἀντιβώσασιν

Θήριον λωβήσασιν, καὶ ἀνδράσι πῆμα γένοιντο

Τῶν δὲ ἐπὶ λείῳ μόχθος ἐλεῖν ρήσις ἀπρότων

Ἀνέρι θαρσάλῳ, καὶ ἀταρβείῳ θυμὸν ἔχοντι:

Εἰ γὰρ τις κερταδὺς κερταλῶ χέλιον ἐν ῥοθίῳ

Ἵπιον ἀσπρέφεν ἐπ' ὄσραχον σὸ κέτι κείνη

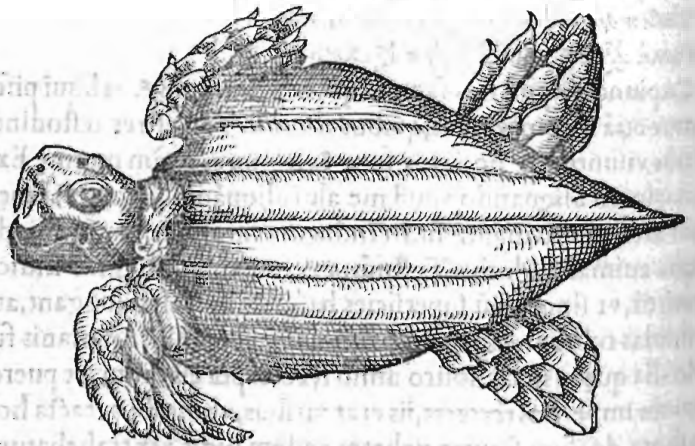
Πολλὰ καὶ ἰεμεδύνη δὴ νῆα μόνον ἐξαλεεῖται:

Capiuntur apud nos sagena quemadmodum & reliqui pisces, capiuntur etiā iisdem retibus, quibus thunni. Terrestris testudines frequētius visuntur, & notiores sunt & minores quàm marinæ. Ex oceano marinam aliquando apud me alui aliquādiu. Quum Romæ essem aliam vidi multò maiorem. In India maximè sunt, quæ admodum & reliqua animalia. Plinius. Testudines tantæ magnitudinis Indicū mare emittit, ut singularū superficies habitabiles casas integant, atque inter insulas rubri præcipuè maris his nauigēt cymbis. Immanis fuit testudo illa quæ in mari nostro anno 1520. capta est tanta, ut pueros atque homines imperitos terreret, iis erat viribus, ut funibus tracta homines tres supra dorsum stantes veheret, eadem bigis vix trahebatur. Qui ceperat, circulatorū more per vicina oppida ostentabat lucri faciendi causa. Huiusmodi testudinem arbitror fuisse eā, quæ olim in Prouinciæ oppido, quod Tarrasco nominatur, capta fuit, quantum ex eius pictura, quæ etiā hodie in oppidi templo cernitur, conicere licet, nisi quod pictor absurdè pedes duos addidit, aculeosque maiores etiam in dorso effinxit. Quanquam longè aliter de ea re olim scripserint. Ferunt ad

Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Auenionem monstrum quoddam fuisse altera parte terrenum animal, altera piscē referens, boue crassius, equo longius, dentes habēs in vtraq; maxilla, binos, ense longiores & acutiores, in flumine delitescens in homilla, bireuebat, & naues submergebat, huc ex Asia erupisse ex Leuiathan aquatili serpente & ferocissimo natū, tandem à diua Martha ita euitum, vt oue placidius reddiderit, quod cingulo suo ligatum, cum in terrā eduxisset à plebe saxis fustibusq; peremptū fuit. Incolae monstrū id Tarasconū vocabant, vnde oppido quod etiā hodie extat nomen positū cū antea *nerluog*, id est, niger locus vocaretur à nemore denso, vmbrosóq;. Alij ré paulò aliter referunt. Sed vt res hæc habeat, antequā Martha in Prouinciā venire potuisset Tarasco oppidū dicebatur, Strabone teste: Abest, inquit, à Rhodano Nemausus cētena circiter stadia, quo in tractū vltiore Tarasco exiguū oppidū, quo nō nisi post Christi in cēlos ascēsum appellere potuit Martha: scripsit autem Strabo tempore Tiberij Cæsaris sub quo passus est Christus. Neq; est quod quis miretur testudinem marinā in Rhodano ad Tarasconē repertam fuisse, neq; enim procul locus is à mari abest, & aquarū dulcedine capte aliquādo beluę marinæ, vel vndarū & procellarū vi cōpulsæ logē altius fluuios ingrediūtur, quod de testudinibus marinis asserit Plin. scribens in Phœnicio mari haud vlla difficultate capti vtróq; venire tēpore statuto anni in amnem Eleutherū effusa multitudine.

Li. 9. c. 10.

De Testudine coriacea siue Mercurij.

CAPUT IIII.

ΕΑΩΝΗ Θαλασσια Latinè testudo marina vocatur, à quibusdam Plinium secutis mus marinus. Sed nō immeritò dubitauerit aliquis, cur Plinius cū sæpius aliàs testudinem marinam Latinè vocarit, mutato nomine, aliquando murem marinum nominauerit ei tribuens

buens quæ Aristoteles tribuit emydi seu testudini lutariæ siue muri
 aquatili, vt conuertit Gaza. Verba Plinij sunt: Mus marinus in terra
 scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra, tricesimo die refossa a-
 perit, scœtumque in aquam ducit. Quæ ex Aristotele mutuatum esse
 constat. Η ὁ μὺς ἐξίσαται ἐν τῷ ὕδατι ἕως ὅτου ὀρύσσεται βόθριον περὶ αὐτὸν, καὶ
 κατακρύπτει τὰς οὐκ ἐκείνην ἡμέρας περὶ αὐτὸν, ἀπορύττει δὲ ἐκείνην τὰ χυ-
 ἀπὸ τοῦ ὕδατος τὴν νεοτῆσιν εἰς τὸ ὕδωρ. De marina verò testudine
 Aristoteles. Τελύει δὲ καὶ ἐν θαλάττῃσι χελώναι ἐν τῇ γῆ, &c. Alio in loco
 pro testudine marina murem marinum videtur dixisse. Exeunt in ter-
 ram, & qui marini mures vocantur. Ex quibus efficitur vel Plinium
 parum animaduertentem aquatilis testudinis siue lutariæ Aristote-
 lis nomine marinam vocasse, vel testudinem marinam, etiam murem
 Latinè dici posse, atq; etiam non solùm emyda sed & μύῃ apud Aristo-
 telem legi posse. Galli *tortues* vocant. Nostri *tortugues*. Hispani *tortu-
 gas*. Itali *galanas* voce, vt apparet deflexa ex accusatiuo Græco χελώ-
 νης. Quam nūc describimus, coriaceam appellamus quod integumē-
 tum habeat non tam cortici simile quàm corio bubulo, duro nigroq;
 & iam concinnato ad calceos equorumq; frænos & sellas cæteraque
 ornamenta conficienda. Eandem Mercurij testudinem appello, quòd
 eam esse existimem, à cuius similitudine Mercurij musicū instrumen-
 tum nobis *leut*, Gallis *luc* vocatum excogitarit ex ea testudine, quam
 Nilo decrecente in litore repererat, consumpta iam carne supersti-
 tibus neruis, & ob tensionem ad cōtactum sonantibus, cui instrumen-
 tū musicum adeò simile est, vt nemo sit procul eam videns capite pe-
 dibusq; truncatis, qui non chelyn nostram theca sua conclusam esse
 iudicet, vt enim hæc, ita testudo altera parte supina scilicet plana est
 lataque, prona connexa ex sex assulis contexta longis angulos acutos
 efficientibus, toto ambitu rotundato præterquam in cauda, quæ in
 longum & acutum desinit, cui etiam instrumenti pars gracilior (cui
 infixi sunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) re-
 spondet. Hæc testudo à superiore partibus internis, alis, pedibus, vn-
 guibus non differt, longiore acutioreque est cauda, capite ossæo. Ro-
 stri pars inferior acuta est, & sursum recurua, superioris extremum
 in partes duas diuisum, inter quas inferioris extremum recipitur. Hu-
 iusmodi rostro minùs auem refert quàm superior testudo. Oculis est
 maioribus, ante quos sunt foramina narium loco. caput semper pro-
 minet. Ceruix lata est & torosa, in supina parte maculas aliquot ro-
 tundas habet, quas ineptè qui de aquatilibus scripsit pronæ parti te-
 studinis corticæ appinxit. Carnis habet plurimùm anteriore in
 parte musculis scilicet omoplatarum, in posteriore multò minùs, ea
 bubulæ similis est. Testa vertebris dorsi alligatur. Costas latas con-
 tegit cutis duplex interior corio spisso densoque sed læui similis,

superior tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat. Vidi huiusmodi testudinem ad solem menses aliquot suspensam, ex qua quotidie pinguitudinis libra vna destillabat, qua, qui ceperat, ad lucernas utebatur, eiusdem carne salita loco bubulæ. Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinque, duos lata. Alteram antè videram ad Magalonam captam multò minorem. Aliquot antè annis vnus Eiconem mihi dederat Agathensis, qui tum erat Episcopus, quam ad Niceam captam fuisse affirmabat cubitos octo longam. Carne est multò duriore quàm superior. Ceterum iisdem facultatibus & carnem & fel pollere existimo: Hic prætermittendum nõ est coriaceam siue Mercurij testudinem, quã depinximus ab Æliano fortasse simiam maris rubri appellari, id quod ex eius descriptione clariùs intelligitur. Est etiam in mari rubro simia, non piscis quidem hæc, sed bestia cartilaginea, & velut squamarum expers, eaque ipsa non magna. Colore est terrestri similis, tum aspectu speciem similitudinẽque eiusdem terrenæ simiæ gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter ac terrestris resma est, eius reliquum corpus instar torpedinis latum est, vt dicas auem esse alas explicantem. Quum natat, volare videtur. Cum igitur terrestri partim differt, partim conuenit, maculis distinguitur. Sed eam rem doctis, qui pisces rubri maris viderunt, æstimandam relinquo.

Li. 12. c. 57.

De Testudine cornigera siue troglodytica & alba.

CAPUT V.

Li. 9. c. 10.

PLINIVS Cornigerarum testudinũ diuersum à ceteris genus facit. Troglodyte, inquit, cornigeras habent, vt in lyra annexis cornibus latis sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant. Celetum genus id vocatur eximię testudinis sed raræ: namq; quasi scopuli præacuti clelonophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt sacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, sed perperam, vt opinor: nam si cornuum remigio in natando se adiuuant, quomodo immobilia esse possunt? Deinde pro celetum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquando existimauit legendum chelytium, ἀπὸ τῆς χέλυος, quæ vox & testudinẽ significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi voluisset. Placuit postea vt celetũ legatur, vt dicantur celetes testudines à celeritate: quoniam cornuũ remigio adiuuant se natando, ceu equites videri possint, non pedestres: sunt enim celetes singulis equis currentes in certaminibus, &

& equi ipsi celetes qui soli agitabantur. Sic cancrorum est genus quoddam *ἰππεῖς* Aristoteli, itemque formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat à velocitate. Cornigeræ testudinis effigiem elegantè insculptam & expressam vidi Romæ in antiquissimo marmore, quæ à superioribus testudinibus non differebat nisi cornibus ex utroque capitis latere latis & longis, qualia in eo pisce sunt quem antea cornutam siue *ὄλβερον* appellauimus, & in lyra sed in his breuiora, in testudine pro magnitudine corporis longiora. Arrianus in navigatione maris rubri in testudinum genere albam testudinem numerat, sed aquatilis sit, an lutaria, an terrestris parum constat. Ego testudinem vidi cortice maxima ex parte albescente & denso, quam mihi ostendit Iacobus regius vir in chirurgicis operibus exercitatissimus & peritissimus. Ea testudo ab aliis omnibus in eo differre mihi videtur quod in medio cortice pronæ partis articulationes duas habet, quales in locustarum caudis cernuntur, ex quo apparet animal hoc in pilæ modum totum corpus conglobare. Sit ne ea testudo Arriani alba, nescio, neque enim de re parum mihi perspecta temere quicquam affirmare volo.

De Vitulo maris mediterranei.

CAPUT VI.

VITVLVS Marinus *ἀμφίβιον* animal est, nam in mari degit, & aërem haurit spiratque, & dormit in terra, egressusque in eam parit in litore terrestrium more. Cum verò diutiùs in mari quàm in terra immoretur, cibumque ex humore petat, nec diu ab aqua seiunctus possit viuere, inter aquariles bestias rectè numerabitur. *φώκη* à Græcis dicitur, ducto nomine ex *βόων* ob boatum siue mugitum quem edit. Phocam appellauit Vergilius. à Plinio, Gaza & aliis vitulus marinus vocatur, cuius nominis ratione secutæ sunt gentes multe. Itali *vechio marino* vocat, nostri *wedel de mar*, Galli *veau de mer*, Flandri *vehoont*, id est, canem marinum: ita & Germani *meer hunt*, Massilienses bouem marinum. Vitulus marinus corio integitur duro & hirsuto, in dorso pili sunt nigricantes & cinerei in quibusdam macule parue, in ventre pili